

НАПРАМКИ НАВУКОВИХ ДАСЛЕДАВАННЯЇ У ГАЛІНЕ КУЛЬТУРНАЙ ГЕАГРАФІЇ

І.М. Шаруха, Н.Б. Тулицына, МДУ імя А. Куляшова, г. Магілёў

Шаруха И.Н., Тулицына Н.Б. Направления научных исследований в области культурной географии. В работе рассматриваются различные подходы к исследованиям в сфере культурной географии.

Sharukho I., Tupitsyna N. Research directions in the field of cultural geography. The article is devoted to the analysis of methodological approaches to an investigation of cultural geography.

Уводзіны. З пазіцыяў сучасных культуралагічных ведаў можна казаць аб чатырох разнавіднасцях культурнай геаграфіі, якія ўяўляюць сабой своеасаблівыя ўзроўні (сферы, пласты) геаграфічных ведаў і разглядаюцца ў культуралагічнай перспектыве: 1. Макраўзровень: [Новая] культурная геаграфія (даследаванні звязаны з тэрытарызацыяй сучаснай прасторы – са зрухамі дзяржаўных і культурных межаў, з неа- і посткаланіяльным развіццём, з маргіналізацыяй адных і ўзвышэннем іншых тэрыторый). 2. Мікраўзровень: Гуманітарная геаграфія. 3. Метаўзровень: Паэтычная геаграфія. 4. Сакральны ўзровень: Сакральная геаграфія.

Асноўны змест. Ідэя культурнай геаграфіі (КГ), хутчэй, не раз'ядноўвае, а наадварт, аб'ядноўвае стракатую па сваім складзе геаграфічную навуковую супольнасць (напрыклад, заходніх географаў). Аб'ектам вывучэння КГ выступаюць як прасторавая шматразнастайнасць культур, так і праблема іх лакалізацыі ў розных рэгіёнах Зямлі. У больш шырокім сэнсе гаворка заходзіць аб узаемаўплыве разнастайных, стракатых сімвалічных прастораў культуры ў топасе і хранатопе іх развіцця. Калі абспірацца на тую разнастайнасць разумення, якая склалася на сённяшні дзень, аб'ектаў і задач, вырашаемых праблем КГ, можна выдзеліць асобныя шчыльназвязаныя, але вельмі розныя, разнастайныя накірункі ў разглядаемай праблемнай сферы, галіне (Гл. табліцу. Накірункі КГ даюцца без уліку ўзроўняў, якія былі азначаны ва ўводзінах, у выпадковым парадку. Аўтары не прэтэндавалі ні ў якім разе на паўнату накірункаў, спісаў аўтараў).

Табліца – Накірункі даследаванняў у галіне КГ

Накірункі	Вырашаемыя задачы	Аўтары (на мове арыгіналаў прац)
1	2	3
Культурасфера		С. Суцый, А. Дружнін (1995), И. Ровенчак, И. Шаруха
Геаграфічная культура		В.Максаковский (1998)
Культурная геаграфія як гуманітарная геаграфія. Гуманітарная геаграфія (ГГ)	Адносіны паміж КГ і ГГ; праблемы ГГ	А.Балдин, Т. Галкина, Д. Замятин (2003), Е. Андреева, С. Белоусов, И. Абдулова, Д. Амоголонова, Т. Герасименко, И. Митин, В. Вахрушев, И. Глушкова; D. Harvey (1996); D. Hayden (1997); H. Lefebvre (1991); L. Lofland (1998); E. Soja (1989); Ю. Гладкий (2001); Ю. Гладкий, А. Петров (2008); Ю. Гладкий, А. Чистобаев (1998); О. Шаблій, А. Висьтак (1993) и др.
Тэарэтычныя і прыкладныя аспекты КГ	КГ як галіна геаграфічных даследаванняў. Метадалогія. Паняццёвы апарат. Вызначэнне аб'екта і прадмета даследаванняў	С. Рудницький (1905); К. Зауэр, Р. Хартшорн; А. Смоліч (1919 – 1930-е), С. Польский (1980-е), Э. Алаев (1983); И. Пирожник (2000-е); О. Шаблій (2001, 2003); І. Шаруха (2003 – 2013); W. Zelinsky (2004; 1982); D. Atkinson (2005); D. Mitchell. (2000); Ю. Веденин, Р. Туровский (2001); А. Дружнін (1989, 1995), С. Суцый, В. Стрелецкий; Е. Wirth (1979); K. Rembowska (2002); D. Mitchell (2000); M. Mikesell (1986); М. Савоскул, М.С (2012); Е. Orłowska (2002); О. Любичева (2000); М. Рагулина (2004); И. Поливач; О. Рипка і інш.
	Праблемы месца	Н. Черняева (2005); D. Harvey (1996); D. Hayden (1997); H. Lefebvre (1991); L. Lofland (1998); E. Soja (1989) і інш.
	Культурныя гнёзды	Н. Пиксанов (1928);
	Даследаванні ў семіятычным і гісторыка-культурным ключах	Ю.Лотман, В. Топоров, Р. Якобсон, Д. Лихачев, С. Аверинцев, М. Бахтин, А. Гуревич, М. Каган і інш.

1	2	3
	Развіццё тэорыі і ідэй культурнай (і гуманітарнай) геаграфіі	Ю.Веденин, Р. Туровский, В. Каганский, В. Калуцков, А. Дружинин, Д. Замятин, В. Максаковский, М. Рагулина і інш.
	Параўнальная КГ	J. Duncan, N. Johnson, R. Schein (2004)
	Праблемнае поле КГ	H. Bathelt, M. Feldman, D. Kogler (2011); K. Andersson, M. Domosh, S. Pile, N. Thrift (2003; 2009) J. Fabian (2007); E. Wirth (1979); K. Rembowska (2002); D. Mitchell (2000); Mikesell M. 1986 E. Orłowska (2002); А. Дружинин (1991; 1995); М. Рагулина (2004); И. Поливач; О. Рипка і інш.
	Геакультурныя працэсы	А. Дружинин (1989; 1995); E. Orłowska (2002);
	Асмысленне прасторы. Геакультурная прастора	А. Дружинин (1989 – 2000-е); В. Абашев (2008); Е. Трубина (2011); В. Калуцков (2008); Р. Richard (1998); А. Быстрова (2004); В. Стрелецкий (2002; 2008); Ю. Вешинский (2007); А. Манаков (2003; 2006) і інш.
	Геаэтнакультурныя сістэмы	А. Дружинин (1991); В. Кушлина (2003); J. Fabian (2007);
	Тэрытарыяльныя сістэмы інфраструктуры	А. Дружинин (1990 – 2000-е)
	КГ як інтэрпрэтацыя тэрыторыі, метафізіка тэрыторыі	А.Новиков (1993), В. Bigelow (1980), R. Gastil (1975); D. Meinig (1983, 1986); W. Zelinsky (1973)
	Культура быту, здаровы лад жыцця як накірунак КГ	Б.Грушин; Л. Гордоц; И. Утехин; И. Бестужев-Лада; В. Толстых; И. Журавлева; Е. Кудрявцева і інш.
	Мадэль палімпсесту	И.Митин (2006)
Культурныя ландшафты (КЛ; краявіды – КК)	Тэорыя КЛ	Р. Градман, З. Пассарг; О. Schluter (1920); Ю Саушкін (1946); E. Neef, 1985; D. Meinig (1983); М. Рагулина (2005); В. Калуцков (2005; 2008; 2009); В. Каганский (1989 – 2012); М. Dobrowolska (1948); Е. Андреева (2000); Б. Родоман (1980; 1999; 2006); В. Николаев (1999; 2000; 2003); Ю Тютюнник (2000, 2004) Н. Ведерникова (2004); Р. Туровский (1998); А. Исаченко (2004); Ф. Милюков (1976); В. Калуцков, Т. Красовская (2000); М. Кулешова (2004; 2007) і інш.
	Ландшафт (краявід) і культура	C. Sauer; W. Denevan, K. Mathewson (2009)
	Архетып КЛ	Н. Милерюс, Б. Коуп (2008); В. Каганский (2009) і інш.
	Тапанімія КЛ. Тапанімы як элемент КЛ, культурна-геаграфічнага поля	А.Манаков (2003 – 2012); И. Шаруха (1995 – 2013); Т. Божук (2005 – 2010); О. Афанасьев (2006); И. Ровенчак (1995); Г. Рылук, С. Басік (1990 – 2000-е) і інш.
	Этнакультурнае ландшафтазнаўства (краявідазнаўства)	J. Fabian (2007); Е. Андреева (2004)
	Сакральныя КЛ	І. Ровенчак, Т. Божук; О. Шаблій (1994); А. Шевчук (1999); Л. Дучыц, І. Клімковіч (2011) і інш.
	Асацыятыўны краявід культуры	Н. Давакова (2011)
	Семантыка КЛ. Гукавы краявід.	О. Лавренова (2010); Е. Андреева (2000, 2004)
	Эстэтыка краявідаў	J. Appleton (1975); К. Эрингис, А. Бурдонас (1975); В. Николаев (2005); Д. Дирин (2006); К. Горб, А. Крымцов, Е. Билявская, В. Степанова (1991); G. Parsons (2008); О. Барышникова, А. Пошеложин (2009); Е. Колбовский (2011); Н. Грудина (2012)
	Культурна-гістарычны краявід, ландшафтна-гістарычны комплекс	В. Низовцев (2005); J. Fabian (2007); А. Локотко (2005 – 2011); М. Dobrowolska (1948); Л. Белокуров (2007) і інш.
	КЛ як геакалагічная сістэма	В. Николаев (2000)
	Культурна-геаграфічныя, нацыянальныя вобразы	Аналіз нацыянальных вобразаў свету ў дынаміцы іх развіцця
вобразы-сімвалы тэрыторыі		

Продолжение таблицы

1	2	3
Ацэнка гісторыка-культурнага і культурна-геаграфічнага патэнцыялу для практычных мэтаў	Культурная спадчына	А.Любичанковская (2009); Л. Хухлындина, Л. Гайдукевич (2011); Ю. Веденин (1997 – 2006); Ю. Веденин, А. Лютый, А. Ельчанинов, В. Свешников (1995); Ю. Веденин, П. Шульгин (1992); Ю. Веденин, М. Кулешова (2004), Т. Герасименко, И. Филимонова (2005); И. Кучмаева (1987); А. Лисицкий (2004); Т. Морару (1991); В. Стрелецкий (2006) і інш.
	Ацэнка культурна-геаграфічнага патэнцыялу	Т.Баранова (1994); С. Креклина (2000); С. Заруцкий (2011); И. Шарухо, Н. Тупицына (2012) і інш.
	Культурны турызм	А. Карамышева (2004); М. Цыбикжапова (2005); Л. Хухлындина, Л. Гайдукевич (2011); Л. Гайдукевич (2013) і інш.
Раянаванне	Сацыяльна-культурнае	Р. Кабо
	Культурна-геаграфічнае	В. Крицонас; А. Смоліч (1923; 1993); В. Калуцков (2007); И. Шарухо (2013) і інш.
	Гісторыка-культурнае	А.Манаков (2002); С. Цітоў (1989); А. Смоліч (1923; 1993) і інш.
	Культурна-ландшафтнае	А. Лысенко (2009); А. Андреев (2011); С. Заруцкий (2009 – 2012); С. Заруцкий, С. Грибко (2013) і інш.
	Этнакультурнае раянаванне	И.Юренкова (2005); Т. Герасименко, И. Гладкий (2004); А. Манаков і інш.
Этнакультурная геаграфія	Этнакультурныя асаблівасці	J. Fabian (2007); В. Кукшлина (2003) і інш.
	Этнакантактныя зоны	Н. Юхнева (1980-е гг.); Г. Померанц (1995); Крупник (1989) і інш.
	Этнакультурнае ландшафтазнаўства	В. Калуцков (1998, 2000, 2005); С. Заруцкий (2004 – 2010); А. Бунова (2006; 2007) і інш.
	Рэгіянальная этнічная ідэнтычнасць	Р. Туровский; М. Крылов; В. Колосов; О. Вендина; Л. Смирнягин; Н. Замятина і інш.
	Этнічная талерантнасць	
Гістарычная этнакультура		Л.Гумилев, С. Ермаков (1999)
Геаэтнакультуралогія		С. Суций, А. Дружинин (1994); С. Суций, Хоруженко (1997); J. Fabian (2007) і інш.
Сакральная геаграфія	Тэорыя і практыка сакральнай геаграфіі	И. Ровенчак; Т. Божук (2010; 2013); J. Kaszmarek (2002); Шевчук А. (1999); С. Павлов; К. Мезенцев; О. Любичева (1998); Л. Шевчук (1999); А. Ковальчук (2003); О. Ковалев (2009); С. Романчук (1999); Н. Маслова (2012); Л. Ключко (2007); И. Косташук (2008; 2012); Ю. Кисельов (2012); А. Григорьев (2003); С. Жамбалова (2000); В. Столяров (1997); Н. Теребихин (1993); Л. Дучыц, І. Клімковіч (2011); Б. Занданова (2007) і інш.
	Геаграфія рэлігій	П.Пучков; О. Шаблій (1994); С. Павлов, К. Мезенцев, О. Любичева (1998); И. Филимонова (2008); А. Криндач (1992); В. Тараджа; Ю. Левада; Л. Митрохин; Л. Воронцова; С. Филатов; Д. Фурман і інш.
	Праблемы іератопіі	А.Лидов (2009), Ровенчак І. (1996)
Геапаэтыка		К. Уайт; конференция по проблемам геопоэтики (1996, Крым) В. Максаковский. Литературная география: образы (2006);
Мегагеаграфія		Д. Замятин (2004)
Семіасфера		Ю. Лотман (2006; 2010) і інш.

Тэматыка даследаванняў КГ вельмі разнастайная, а сама КГ уяўляецца дастаткова ўніверсальнай у агульнагуманітарным плане.

Паколькі быццё культуры ў геаграфінай прасторы неаддзялімае ад працэсаў сімвалізацыі асяродку, геаграфічныя аб'екты і/або тапонімы становяцца метафарамі, сімваламі, знакамі ў тым выпадку, калі ў культуры існуюць ўстойлівыя асацыяцыі з пэўнымі гістарычнымі падзеямі, артэфактамі або ўнікальнымі рысамі прыроднага краявіду. Таму можна казаць, што геаграфічная прастора неаддзяліма ад створаных культурай вобразаў і сімвалаў, якія набываюць характарыстыкі цэласнай сістэмы, якую можна абгрунтавана разглядаць як «прастора і час культурнай геаграфіі».

Артыкул паступіў у рэдакцыю 8 красавіка 2014 г.

*Рэцэнзент – С.А. Заруцкі, кандыдат геаграфічных навук, дацэнт,
намеснік дэкана геаграфічнага факультэта БрДУ (г. Брэст, Беларусь)*